

22. juni 2021

Til Naturstyrelsen Kronjylland

Dansk Botanisk Forening

Øster Voldgade 5-7
1350 København K

www.botaniskforening.dk
kontor@botaniskforening.dk

Hørings svar, projektforslag, Naturnationalpark Fussingø

(Projektbeskrivelse og overordnede retningslinjer for forvaltning af Naturnationalpark Fussingø. April 2021)

Hørings svar fra Dansk Botanisk Forening, Jyllandskredsen

DBF ser generelt meget positivt på planerne om at etablere naturnationalparker. Der er ingen tvivl om, at etableringen på sigt vil bidrage til lokale løft af biodiversiteten, når større skov- og lysåbne arealer forvaltes samlet med helårsgræsning uden tilskudsforing.

DBF vurderer, at biodiversitets – og herunder særligt den botaniske – gevinst både vil kunne maksimeres og fremskyndes med enkle justeringer af det fremlagte forslag til Projektbeskrivelse og overordnede retningslinjer for forvaltning af Naturnationalpark Fussingø.

DBF har følgende konkrete kommentarer / justeringsforslag til planen, idet det understreges at fokus har været på de nuværende og fremtidige botaniske værdier i området, men at flere forslag retter sig mod et mere generelt biodiversitetsløft.

Med kursiv er planens tekstafsnit kopieret ind og kommenteret nedenfor:

2.3.4 Biodiversitetsfremmende tiltag

De største biodiversitets-/ botaniske værdier i området er knyttet til gamle bøgeskove områder, der allerede er udpeget som urørt skov og der bør være særligt fokus på disse områder i planlægningen. Artsdata fra mindre dele af disse områder er indsamlet i NOVANA-programmet.

Lysåbne arealer

Størsteparten af de større, lysåbne arealer, der indgår i området, er enten omdriftsarealer eller artsfattige, kulturprægede arealer, der på trods af en

igangsat udpiningspraksis med jordbundens høje næringsindhold fortsat vil være helt græsdomineret med en lang tidshorisont.

De dele af arealerne, der ikke er i udvikling mod mere artsrige overdrevs- eller eng-vegetation bør yderligere udpines og gerne omlægges, så den mere næringsfattige råjord blottes, inden arealet udlægges til naturlig vegetationsudvikling uden dominans af de konkurrencestærke og næringselskende græsser. Derudover vil næringsrige marker tiltrække de græssende dyr og via dyrene transportere næringsstoffer til næringsfattige naturarealer. Det kan også føre til at dyrene stort set udelukkende fouragerer på de tidligere marker og derfor ikke bidrager i forventet omfang med græsning af naturområderne - altså en tilsvarende effekt som tilskuds fodring, hvilket bl.a. også ses i Geding-Kasted Mose ved Aarhus.

Strukturfældninger

"Strukturfældninger kan f.eks. være markant reduktion i antallet af træstammer (kaldet stamtalsreduktion) i yngre og mellemaldrende bevoksninger"

"I de mellemaldrende bevoksninger udføres der tiltag for at fremskynde opbrydningen af en ensaldrende og homogen artsstruktur. Strukturtiltagene omfatter fældning af træer, som efterlades på skovbunden til naturlig nedbrydning"

Det anbefales, at strukturfældninger foretages så uensartet som muligt, så en lysnings-domineret skovstruktur fremelskes – med forbedrede muligheder for udvikling af lyskrævende skovbundsvegetation.

Ved den ønskede massive fældning af træer i mellemaldrende bevoksninger, vil volumen af grene og topender i mindre dimensioner være meget stor. Disse dimensioner bidrager ikke væsentligt til den nødvendige øgning af mængden af dødt ved i større dimensioner. Samtidig vil de store mængder efterladt smådimensioneret ved betyde en lokal næringsberigelse og hindre græsningens positive effekt. Det er derfor væsentligt, at det ryddede materiale – i hvert fald i dimensioner $< \text{Ø}20\text{cm}$ – fjernes. Fjernelsen kan i stedet med fordel foretages ved afbrænding på stedet. Brandpletter og brandskadede træer er væsentlige levesteder for mosser og svampe.

Dannelse af lysninger bør først og fremmest inkludere skade og ringning af træer, da det især er langsomt døende træer/veterantræer og stående dødt ved er en stor mangel ift. de sjældne vedboende arter, og med reduceret krone vil disse også medføre en mere lysåben skov.

Træer som er startet som stående dødt ved og senere vælter eller styrter sammen, gavner et langt højere antal arter, end træer som blot fældes og efterlades i skovbunden. Den proces veddet gennemgår som stående dødt ved, har altså betydning for hvor godt det kan bruges af de vedboende arter, når det senere bliver til liggende dødt ved.

Det er ikke nævnt i jeres projektbeskrivelse om dele af projektområdet overlapper med arealer, hvor der laves indsatser igennem LIFE Open Woods. Er der indtænkt et sammenspil mellem de projekter, således at Open Woods tiltagene kunne hjælpe med at opnå den ønskede mere naturlige struktur i skoven?

"I de gamle bevoksninger udføres en registrering af alle gamle lystrearter samt gamle skyggetrearter med særligt værdifulde habitater. Der udføres efter konkret vurdering små livsforlængende manuelle tiltag omkring disse særlige træer ved at nedskære konkurrerende træopvækst."

Det anbefales - som en meget væsentlig del af den generelle lysningsindsats af skoven ved projektstart - at lysstilling omkring biologisk værdifulde, gamle lystreer øges væsentligt over tid, til at udgøre egentlige lysninger omkring træerne, så mos- og lavudvikling på træerne optimeres. Men der skal selvfølgelig laves konkrete vurderinger af arternes behov, således at der tages højde for at opretholde det rette mikroklima for de arter der laves forbedrende tiltag for.

"...i lighed med ved indfasning af urørt skov, vil træeffekterne fra ikke-hjemmehørende nåletræer blive taget ud af skoven og solgt."

Mængden af biologisk værdifuldt stående dødt ved er stærkt begrænset i skovområdet. Det er derfor meget væsentligt af hensyn bl.a. til vedboende svampe, at mængden øges aktivt ved starten af projektet. F.eks. ved at et større antal store, ikke-hjemmehørende nåletræer supplerende ringbarkes eller på anden måde veteraniseres endeligt på roden - i stedet for at alle større stammer af ikke-hjemmehørende nåletræer tages ud og sælges. Ved en ringbarkning vil træet gå ud, og de døde træer vil således ikke bidrage yderligere til u hensigtsmæssigt frøpres.

Tiltag for genopretning af naturlig hydrologi

Generel genopretning af naturlig hydrologi i området er et meget væsentligt biodiversitetsfremmende tiltag, der indenfor en kort tidshorisont har væsentlig effekt. De beskrevne tiltag hilses derfor velkomne. Der bør derudover være fokus på følgende:

"..fremسات forslag om, at en del af Skals Å skal lægges ud i et snoet forløb. Dette kan med fordel ske på den strækning af åen, der løber i engene nord for Hesselbjerg."

Kort nedstrøms vandmøllen løber den øvre del af Skals Å i et dybt nedskåret, snorlige forløb gennem Birkemose, der er relativt tør birkeskov kortlagt som "skovbevokset tørvemose". Vandløbsstrækningen i skoven bør genslynges og bunden hæves, så skovområdet bliver mere vådt og kan udvikle sig i retning af lysåben sumpskov – en naturtype, der er sjælden og potentiel artsrig. Dette kan foretages uden at påvirke naboarealer, og behøver derfor ikke afvente et kommunalt vandplan-projekt til medfinansiering.

"Flere skovveje fungerer som dæmninger og sammen med grøftningen langs vejene udgør disse en barriere for de naturlige vandbevægelser i området."

Hvor skovveje udgør barrierer for genopretning af naturlige vandbevægelser, bør der etableres rørunderføringer i de rette dimensioner, så naturlig hydrologi i størst muligt omfang genoprettes.

Principper for overvågning af udviklingen i området

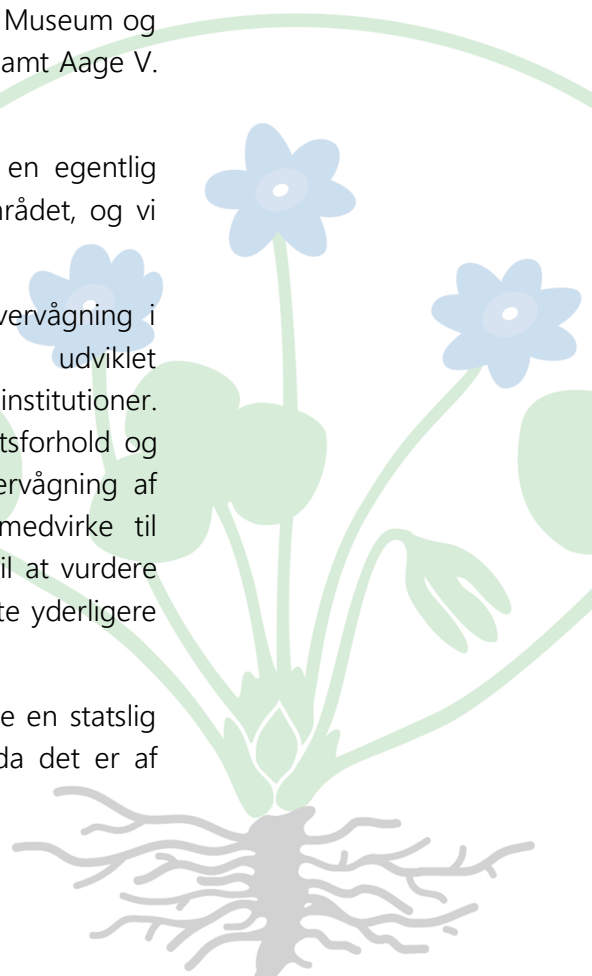
Det er sympatisk, at der satses på et udvidet samarbejde med forskellige interesseorganisationer med 'citizen-science'-drevet øgning af viden om områdets naturindhold.

Her bør den nye offentlige artsportal ARTER.dk og appen "Arter – Indberetning" nævnes som det naturlige førstevalg, da denne er udviklet i regi af Miljøstyrelsen i samarbejde med Statens Naturhistoriske Museum og Naturhistorisk Museum i Aarhus og støttet af Miljøministeriet (samt Aage V. Jensens Fonde og 15. juni fonden).

Den frivillige indsats vil dog på ingen måde kunne erstatte en egentlig effektovervågning af naturindholdet og naturudviklingen i området, og vi hilser det derfor særdeles velkomment, at det nu fremgår at:

Der vil med ophæng i de afsatte midler til forskning og overvågning i Naturnationalpark Fussingø, blive afsøgt og udviklet monitoringsprogrammer, i samarbejde med relevante forskningsinstitutioner. Et sådant monitoringsprogram vil både adressere biodiversitetsforhold og påvirkningen af den rekreative anvendelse og oplevelse. Overvågning af udviklingen i Naturnationalpark Fussingø vil også kunne medvirke til opsamling af erfaring og viden, der kan være nyttige bidrag til at vurdere resultaterne af gennemførte tiltag og behovet for at iværksætte yderligere tiltag, f.eks. målrettet forvaltning på enkelte naturarealer.

DBF mener, at det helt grundlæggende og principielt må være en statslig opgave at afsætte tilstrækkelige midler til effektmonitoring, da det er af

overordentlig stor vigtighed med solid dokumentation for de formodet gavnlige effekter på biodiversiteten. Den bør tilrettelægges og gennemføres med en baselinemonitering og herefter en løbende effektovervågning.

Vi opfordrer til, at der udvikles en standardiseret, fagligt forsvarlig og forskningsbaseret effektovervågning, der også skal omfatte karplantefloraen. Vi vil gerne henlede opmærksomheden på det effektmoniteringsprogram for Hammer Bakker, som DBF har udviklet i samarbejde med Den Danske Naturfond, Aalborg Kommune og COWI. Dette tager udgangspunkt i metoderne til NOVANA-overvågning af skov og lysåben natur, den effektmonitering, der sker i LIFE IP Natureman samt yderligere parametre mhp. monitering af græsningseffekter.

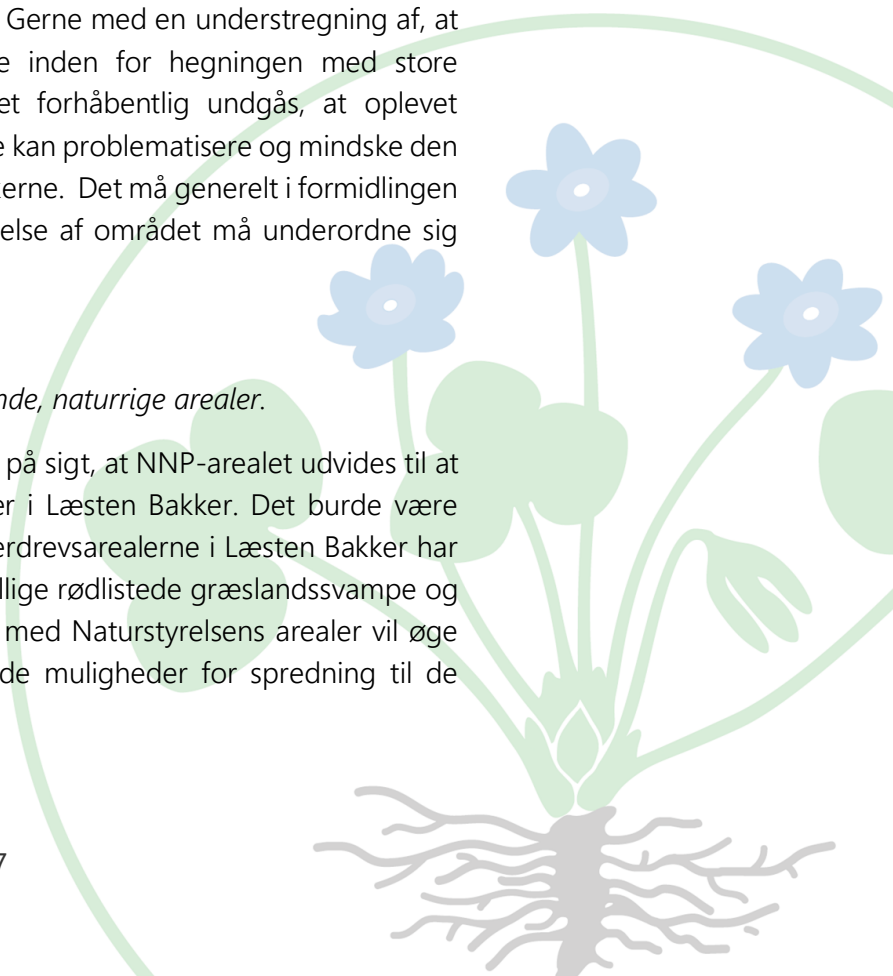
Den NOVANA-overvågning og NOVANA-kortlægning af habitat-naturtyper, der er foretaget inden for området, kan supplere, men på ingen måde erstatte en målrettet effektovervågning. NOVANA-programmet er ikke designet til at levere data på et niveau, der kan bruges i et evidensbaseret naturforvaltning på lokalitetsniveau, da det er lavet til at indgå i store landsdækkende datasæt til afrapportering af naturtilstand på nationalt plan. Desuden er der inden for NNP-området kun én enkelt overvågningsstation for skovhabitatnatur og ingen for lysåben habitatnatur.

Formidlingsindsatsen

Ud over den generelle formidlingsindsats om naturforholdene i området, anbefales det, at der foretages en meget intensiv formidling af forholdsreglerne ved færdsel i området. Gerne med en understregning af, at det anbefales ikke at medtage hunde inden for hegningen med store græssende dyr. På den måde kan det forhåbentlig undgås, at oplevet utryghed og mulige uheld med græssere kan problematisere og mindske den folkelige opbakning til naturnationalparkerne. Det må generelt i formidlingen understreges, at den rekreative anvendelse af området må underordne sig det primære naturformål.

Potentiel sammenbinding med nærliggende, naturrige arealer.

DBF vil opfordre til, at der arbejdes med på sigt, at NNP-arealet udvides til at omfatte Den Danske Naturfonds arealer i Læsten Bakker. Det burde være muligt at skabe forbindelsesarealer. Overdrevsarealerne i Læsten Bakker har stor botanisk diversitet - bl.a. med adskillige rødlistede græslandssvampe og karplanter. En græsningssammenhæng med Naturstyrelsens arealer vil øge det samlede naturindhold, og give gode muligheder for spredning til de lysåbne, ret artsfattige NST-arealer.

Principper for udsatte dyr

Ift. det oprindelige projektforslag synes vi det er ærgerligt og ikke fagligt begrundet at exmoor-ponyer nu er fravalgt. Vi mener heller ikke det er i overensstemmelse med idéen om naturnationalparker, hvor naturen skal udvikle sig på egne præmisser, at en selvreproducerende kvægbestand er fravalgt, og spørgsmålet er, om den nu valgte proaktive forvaltningsmetode af stude ikke vil være lige så ressourcekrævende som mærkning af kalve inden for 6 måneder efter fødslen.

Dog hilser vi velkomment, at det fortsat fremgår at andre arter kan komme på tale senere:

Dermed skal det løbende vurderes, om der skal udtages individer og/eller arter og sættes andre arter ind i stedet, eller om der eksempelvis skal reguleres på forholdet mellem arterne.

De biodiversitetsmæssige effekter af de udsatte dyr skal løbende evalueres. På længere sigt skal det således igen vurderes hvilke dyr, der bedst understøtter naturen i Naturnationalpark Fussingø – herunder om der eventuelt skal ske udsætning af fx heste. og om der skal anvendes reproducerende bestande af kreaturerne.

Det kan fx ikke udelukkes at problemet med øremærkning af kalve og tilsyn forsvinder i fremtiden, fx som følge af teknologisk udvikling.

I det oprindelige projektforslag fremgik det, at der skulle udsættes skovkvæg, mens det ikke er præciseret i den endelige projektbeskrivelse. Vi håber man i stedet vælger Galloway eller skotsk højland, hvor der er dokumentation for gode egenskaber både ift. publikum og ift. at klare sig gennem vinteren.

Mangler i datagrundlaget

I flg. Natura 2000-basisanalysen <https://mst.dk/media/193981/n030-basisanalyse-2022-27-lovns-bredning.pdf> tilhører Fussing Sø naturtypen kransnålage-sø (3140) og er på 216 ha, men i Projektforslaget fremgår kun to sønaturtyper, næringsrig og brunvandet sø.

Det kan undre, at man medtager en stor sø i en naturnationalpark, hvor hovedformålet er at etablere helårsgræsning, den udgør godt 25 % af det samlede areal, og den har ikke noget forvaltningsbehov. Men når nu dette er tilfældet, så bør søens habitatnaturtype vel også nævnes i forvaltningsplanen for NNP Fussingø?

22. juni 2021

Bilag 1: Bør der ikke foretages en søgning i Danmarks Miljøportal som supplement til de gamle lister i bilag 1? Det anbefales, at et projektforslag udarbejdes på et opdateret datagrundlag. I Naturdatabasen (naturdata.miljoeportal.dk) ses, at der er i NOVANA-overvågningen bl.a. er registreret flere arter af flagermus, som ikke fremgår af bilag 1 (<https://naturereport.miljoeportal.dk/444946>).

Vi ser frem til en konstruktiv proces fremadrettet, og bidrager gerne med yderligere uddybning af kommentarer – samt med supplerende viden, om områdets naturindhold på plantesiden.

Med venlig hilsen

Rasmus Østergaard Pedersen (formand)

På vegne af

Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen

